

ترجمه انگلیسی این مقاله نیز با عنوان:
A Comparative Study of Professional Competencies of HandiCrafts in
a Few Countries and Explaining Its Neglected Aspects in the Iranian
Undergraduate Curriculum
در همین شماره مجله به چاپ رسیده است.

مقاله پژوهشی

بررسی تطبیقی شایستگی‌های حرفه‌ای صنایع دستی در چند کشور و
تبیین وجوه مغفول آن در برنامه درسی دوره کارشناسی ایران*

حسین نوروزی قره قشلاق^۱، ایمان زکریایی کرمانی^{۲*}، احمدرضا نصر اصفهانی^۳

۱. پژوهشگر دکتری پژوهش هنر، دانشکده پژوهش‌های عالی هنر و کار آفرینی، دانشگاه هنر اصفهان، ایران.

۲. استادیار گروه فرش، دانشکده صنایع دستی، دانشگاه هنر اصفهان، ایران.

۳. استاد گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان، ایران.

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۰۵/۰۱

تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۰/۲۳

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۴/۲۴

چکیده

بیان مسئله: با توجه به اهمیت و لزوم توسعه صنایع دستی به عنوان یک مؤلفه فرهنگی-اقتصادی، نیاز است در تمامی ابعاد مؤثر بر آن مطالعاتی صورت گیرد و راهکاری در این خصوص تبیین شود. آموزش عالی این رشته در مقطع کارشناسی از سال ۱۳۶۲ اقدام به جذب دانشجو کرده و تاکنون از یک برنامه درسی ثابت و با رویکردی یکسان تبعیت کرده است. از آنجایی که شایستگی‌ها و لزوم توجه به آنها به عنوان یک امر توسعه‌دهنده در برنامه‌های درسی ضروری است؛ باید در هر رشته‌ای به طور پیاپی و با توجه به شرایط موجود مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد. بر این اساس پژوهش حاضر در صدد پاسخ به این سؤال است که شایستگی‌های حرفه‌ای صنایع دستی مقطع کارشناسی ایران که در برنامه درسی آن کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند، کدامند؟ این مطالعه می‌تواند مقدمه و راهکاری بر لزوم توجه و بازنگری برنامه درسی این رشته محسوب شود.

هدف پژوهش: شناسایی وجوه مغفول شایستگی‌های حرفه‌ای در برنامه درسی دوره کارشناسی صنایع دستی ایران، هدف اصلی این مطالعه است.

روش پژوهش: تحقیق پیش رو از نوع کیفی و با روش اسنادی و تحلیل محتوای کیفی صورت گرفته است. استفاده از رویکرد تطبیقی در این پژوهش نیز، با هدف بررسی شایستگی‌های حرفه‌ای صنایع دستی در آموزش عالی کشورهای ایران، ترکیه، مالزی، هند و انگلیس در سه بُعد دانش، مهارت و نگرش انجام شده است. نتیجه‌گیری: نتایج حاصله نشان می‌دهد که در راستای ارتقای رشته صنایع دستی در ایران علاوه بر تأکید برنامه درسی بر مهارت‌های فنی و دانش فرهنگی و تاریخی-که خود از اهمیت بسیاری برخوردارند- لازم است سایر شایستگی‌های ضروری، با رویکردهای کارآفرینی، اقتصادی و اجتماعی نیز مورد توجه جدی قرار گیرند.

واژگان کلیدی: صنایع دستی، شایستگی حرفه‌ای، آموزش عالی، برنامه درسی.

مقدمه و بیان مسئله

در ارتباط با مفهوم شایستگی^۱ دو رویکرد کلی را می‌توان برای بنیان‌های فکری این حوزه در نظر گرفت. اولین مکتب داعیه‌دار آن است که دانش و مهارت دلالتی از شایستگی است و دومین بنیان فکری، عملکرد مؤثر را از ویژگی‌های مهم و

اصلی شایستگی می‌داند. اما اجماع تجربه‌ها و نظرات، بیانگر آن است که مفهوم شایستگی آنجایی مورد حمایت بیشتر قرار گرفته است که دانش و مهارت‌ها را هم‌عرض با سایر مشخصه‌ها (نگرش، عادت، رفتار، شخصیت و توانایی) می‌داند (هدایتی، ۱۳۹۵، ۲۸). بر این اساس، شایستگی زمینه‌ای از عمل است که شخص را قادر می‌سازد از مؤلفه‌های آن (دانش، مهارت‌ها و نگرش) که ارتباط با حرفه او دارد، برای کاربرد مؤثر در مواجهه با عمل استفاده کند (کین^۲ ۱۹۹۲ به نقل از جامه بزرگ، ۱۳۹۱، ۱۸). توانایی و تمایل به استفاده از دانش، مهارت‌ها و خصوصیات شخصی برای اجرای حرفه‌ای وظایف در یک حوزه

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری حسین نوروزی قره قشلاق با عنوان «شناسایی و ارزشیابی شایستگی‌های حرفه‌ای دانش‌آموختگان مقطع کارشناسی صنایع دستی در نظام آموزش عالی ایران» است که به راهنمایی دکتر «ایمان زکریایی کرمانی» و مشاوره دکتر «احمدرضا نصر اصفهانی» در دانشگاه هنر اصفهان در سال ۱۳۹۹ انجام شده است.
** نویسنده مسئول. i.zakariaee@aui.ac.ir، ۰۹۱۳۱۲۶۸۸۶۳

پیشرفت و تکامل است و در عین حال که ارزش‌ها و هدف اصلی خود را حفظ می‌کند، نسبت به تغییرات اقتصادی، فرهنگی، فناوری و اجتماعی واکنش نشان می‌دهد. دانش به‌روز و داده‌های قوی برای حمایت از بخش صنایع دستی بسیار مهم است. لازم است تعدادی از موضوعات برجسته، از جمله ارزش مهارت‌های دانش فنی و دانش در اقتصادی که مهارت‌ها در آن نقش اساسی دارند مورد بررسی قرار گیرد. تأثیر فن‌آوری دیجیتال در «دست‌سازها» که یک الزام عملی به حساب می‌آید، نیاز روزافزون به حساسیت محیط زیست و ارزیابی مجدد جنبه‌های مختلف زندگی حرفه‌ای مؤلفه‌هایی است که در شایستگی‌های حرفه‌ای صنایع دستی باید سنجیده شود.

به زعم «یایر» (Yair, 2011)، توسعه حرفه‌ای بیشتر از طریق فرصت‌های آموزش رسمی حاصل می‌شود. کاربرد مهارت‌ها و دانش‌های فنی و نظری برای به وجود آوردن پیشرفت در خدمات جدید یا ایجاد تمرکز مورد نیاز برای هدایت حرفه‌ای در کارهای حوزه صنایع دستی از آموزش عالی نشأت می‌گیرد (Burns, Gibbon, Rosemberg & Yair, 2012, 2). برای تقویت تحصیل در رشته صنایع دستی، زمینه‌های حرفه‌ای وجود دارد که مشتق شده از کار، تجارت و فرهنگ زندگی است. وجود آگاهانه، خودانگیزگی، زیبایی‌شناسی، خدمت به مشتری، مهارت‌های کارآفرینی، اصول فعالیت تجاری پایدار و سالم، محورهای شایستگی‌های حرفه‌ای را در آموزش عالی این رشته تبیین می‌کند. به بیانی دیگر، اهداف توسعه پایدار فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و محیط زیستی رویکرد اصلی آموزش این رشته را بیان می‌کند (Lindroos & Ketonen, 2013, 8; Garber, 2012). دانشجویان این رشته باید به شایستگی‌هایی دست یابند که بیاموزند چگونه به عنوان هنرمند، صنعتگر و طراح، خلاق و هوشمندانه فکر و عمل کنند. ارج نهادن به صنایع دستی، نوآوری و توسعه آن و درک صنایع خلاق و فرهنگی که سبب غنی شدن زندگی آنها می‌شود از موضوعات اساسی در مواجهه با شایستگی‌های حرفه‌ای است (Atkinson, 2010). از اهداف نهایی و مورد تأکید آموزش عالی، به‌وجود آوردن شرایط و ساختارهای مناسب در راستای دستیابی و کسب دانش، مهارت و نگرش‌ها است که می‌تواند در قالب شایستگی‌ها برای یادگیرندگان فراهم شود (محمدی، ناصری جهرمی و معینی شهرکی، ۱۳۹۱، ۸۴). پژوهش حاضر در پی این هدف است که با نگاهی تطبیقی به مبحث شناخت شایستگی‌های حرفه‌ای کشورهای ایران، ترکیه، مالزی، هند و انگلیس در آموزش عالی صنایع دستی، وجوه مغفول آن را در برنامه درسی صنایع دستی ایران در مقطع کارشناسی شناسایی کند. بر این اساس سؤالات تحقیق بدین شکل مطرح می‌شود که: رویکرد کشورهای منتخب به شایستگی‌های حرفه‌ای در آموزش عالی صنایع دستی چیست؟ و همچنین، مهم‌ترین شایستگی‌های حرفه‌ای دوره کارشناسی صنایع دستی ایران که

خاص و تجلی استقلال و خلاقیت در حل مشکلات و احساس مسئولیت برای نتایج حاصل از فعالیت است (Zimnaya, 2003). مفهوم شایستگی حرفه‌ای منبعث از تعاریف شایستگی است که به صورت تخصصی در محدوده معینی از یک حرفه پدید می‌آید. به تعبیری، زمانی که شایستگی‌ها در یک حرفه و زمینه تخصصی خاص تبیین شوند، شرایطی را برای بهبود عملکرد، روش‌ها و فعالیت‌ها به وجود می‌آورند که به شایستگی حرفه‌ای اطلاق می‌شوند. کیفیت و شایستگی در هر حرفه‌ای تعریف ویژه خود را دارد که آن حرفه را از دیگری متمایز می‌کند و ذات و ماهیت آن را شکل می‌دهد و شایستگی حرفه‌ای آن را سامان می‌دهد (مهدوی‌هزاوه، ملکی، مهر محمدی و عباس‌پور، ۱۳۹۵، ۲۴).

شایستگی حرفه‌ای، رفتاری همانند یک وسیله برای فعالیت‌های حرفه‌ای، با هدف حل تعدادی از مشکلات، به ویژه در دستیابی به دانش است که به صورت سیستماتیک و تعمقی انجام می‌شود (Budkeev, Kiryushina & Shokorova, 2016, 3396). شایستگی حرفه‌ای مجموعه‌ای از دانش بنیادی یک پارچه، مهارت‌های خلاصه‌شده، توانایی‌ها، ویژگی‌های قابل توجه حرفه‌ای و شخصی، سطح بالای سازگاری، فرهنگ و استادی، رویکرد خلاقانه برای سازماندهی فعالیت و تمایل به پیشرفت مستمر خود است که در یک زمینه تخصصی بروز می‌یابد (Kenzhebekov, 2004, 178). غالباً در آموزش هنر شایستگی‌های حرفه‌ای باید بسیاری از زمینه‌ها را پوشش دهند تا پاسخگو به رفع نیازها باشند. از این‌رو باید تحقیقات گسترده‌ای در خصوص آنها و متناسب با شرایط رو به تغییر در هر جامعه‌ای انجام شود (Haanstra, 2013). زمانی که هدف «ارتقای کیفیت آموزش هنر» باشد، در گام اول، انواع مختلف تحقیقات در زمینه شایستگی‌ها و مهارت‌های هنری مورد نیاز است (ibid.). تحولات فعال جامعه مدرن باعث ایجاد تغییر در آموزش حرفه‌ای در زمینه هنر شده است. شکل‌گیری محیطی هدفمند و عینی-فضایی در دنیای مدرن و هماهنگی آن با محیط، مطالبات جدیدی را بر کیفیت آموزش هنر با هدف توسعه تفکر خلاق و تسلط بر طراحی، فن‌آوری و ... ایجاد می‌کند. در این شرایط مهم‌ترین وظیفه سیستم آموزش هنر تبدیل شدن به یک آموزش کاملاً حرفه‌ای در زمینه رشته تخصصی، با تمامیت جهانی و قادر به حل مشکلات اجتماعی با درک کردن انسان در محیط فرهنگی خود و فرهنگ‌های مختلف است. اولویت در آموزش هنرجویان آینده باید شکل‌گیری شایستگی‌های حرفه‌ای باشد که برای فعالیت‌های هنری، خلاقانه و تحقیقاتی در این زمینه لازم است (Budkeev et al, 2016, 3395). صنایع دستی در عصری که تغییرات مداوم در آن نقش دارد، به یک اقتصاد خلاق و الگوی جدیدی از کار برای سازندگان و دیگر متخصصان آن تبدیل شده است. صنایع دستی در پاسخ به جهان پیرامون خود، در حال

و کتون^۸» در پژوهشی به شایستگی‌های حرفه‌ای مورد نیاز در صنایع دستی کشور فنلاند پرداخته‌اند. در این پژوهش پس از تبیین نقش، موضوعات شایستگی و همچنین توصیف صلاحیت‌ها و مدل‌ها، شایستگی‌های حرفه‌ای مورد نیاز در صنایع دستی به صورت تیتروار بیان می‌شود و دستورالعمل‌های جزئی نیز جهت تشخیص و ارزیابی آنها بیان می‌شود (Lindroos & ketonen, 2013). تمرکز بیشتر این شایستگی‌ها در حوزه دانش عملی و مهارتی است و در سه دسته کلی: طراحی محصول^۹، تولید محصول^{۱۰}، تولید و فعالیت‌های تجاری صنایع دستی^{۱۱} جای می‌گیرند. «هانسترا^{۱۲}» در پژوهشی در ارتباط با الگوهای شایستگی در آموزش هنر گزارشی از تحقیقات شورای اروپایی^{۱۳} ENVIL بیان می‌کند که برای تجزیه و تحلیل ارتباطات و تفاوت‌ها و استفاده از نتایج برای طراحی مدل‌های جدید، نیاز به تحقیقات توصیفی در قالب بررسی‌های بین‌المللی از مدل‌های صلاحیت موجود در کشورهای مختلف است (Haanstra, 2013). پژوهش حاضر نیز با راج نهادن به شایستگی‌ها به عنوان یک امر توسعه‌دهنده و پیشرو در آموزش، به بررسی آن براساس تجربیات و برون‌دادهای چند کشور پرداخته است.

روش تحقیق

روش پژوهش مورد استفاده در این تحقیق، روش کیفی از نوع تحلیل اسنادی و بررسی تطبیقی است. در روش اسنادی پژوهشگر تلاش می‌کند تا با استفاده از نظام‌مند و منظم از داده‌های متنی، به کشف، استخراج، طبقه‌بندی و ارزیابی مطالب مرتبط با موضوع پژوهش اقدام کند (صادقی فسایی و عرفان‌منش، ۱۳۹۴). این روش برای طیف گوناگونی از منابع به کار می‌رود و به صورت بالقوه از سطح هزینه-کارایی خوبی برخوردار بوده و نیز موجب دستیابی به داده‌های زمینه‌ای می‌شود (جمالی مهمویی، ۱۳۹۰). جامعه پژوهش مجموعه اسناد و مدارک پژوهشی، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و برون‌دادهای برنامه‌های درسی است که مرتبط با شایستگی‌های آموزش عالی صنایع دستی بوده و از پایگاه‌های اینترنتی دانشگاه‌ها، مؤسسات و مراکز پژوهشی کشورهای منتخب به دست آمده است. انتخاب نمونه‌های مطالعاتی در هریک از کشورها نیز، با توجه به فعالیت‌ها و پژوهش‌های آنان در ارتباط با شایستگی در صنایع دستی صورت گرفته است. بر این اساس نمونه‌گیری به روش هدفمند و نظری انجام شده است. در نمونه‌گیری هدفمند، محیط‌ها، اشخاص یا رویدادها به طور آگاهانه برای اطلاعات مهمی که می‌توانند فراهم سازند و نمی‌تواند از دیگر گزینه‌ها نیز به دست آید، انتخاب می‌شوند (ماکسول، ۱۹۹۷، ۱۴؛ به نقل از محمدپور، ۱۳۹۲، ۳۲). نهایتاً نه منبع (دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی، با تمرکز بر اسناد و برنامه‌های درسی) از کشورهای ترکیه، مالزی، هند و انگلیس انتخاب شدند. در ارتباط با کشور ایران، برنامه درسی

در برنامه درسی این دوره کمتر مورد توجه قرار گرفته است، کدامند؟ لازم به ذکر است که تاکنون شواهدی مبنی بر انجام پژوهش در ارتباط با این شایستگی‌ها در ایران صورت نگرفته است و مسئله‌ای چنین دارای اهمیت، مورد غفلت واقع شده است.

پیشینه پژوهش

به بیان «انگلد^۴» (England, 2018) چندین مؤلفه اساسی و تأثیرگذار در ارتباط با توسعه شایستگی‌های حرفه‌ای دانشجویان صنایع دستی در آموزش عالی وجود دارد که قابل انتقال و گسترش هستند. او بیان می‌کند که هریک و ترکیبی از آنها، می‌تواند روش‌های آموزشی این رشته را سازماندهی و تبیین کند. انگلد برخی از این مؤلفه‌ها از جمله، مهارت‌های سنتی و فناوری، ارتباط با جامعه و محیط بیرون، زمینه فعالیت و تجارت و سبک‌های یادگیری را مؤثر در شکل‌گیری و زمینه‌ساز شایستگی‌ها می‌داند. در پژوهش دیگری، انگلد (2107) به مبحث اقتصادی آموزش عالی در ارتباط با صنایع دستی می‌پردازد. انگلد با توجه به رویکردهای آموزش عالی انگلیس نسبت به درآمدهای اقتصادی بیان می‌کند که امروزه برای پاسخ‌گویی به این نیاز لازم است که در آموزش صنایع دستی فقط به مهارت‌های فنی تأکید نشود. دانش مورد نیاز برای نوآوری و پیوستن صنایع دستی به صنایع خلاق، زمینه‌های اقتصادی این رشته را گسترش خواهد داد. مؤسسه NASAD^۵ (2018) بیان می‌دارد که، هنر و طراحی، حرفه‌ای است که نیاز به استعداد، دانش، مهارت و هدایت دارد، اما برای عملکرد به عنوان یک نیروی محصول کارآمد، به کارهای بیشتری نیاز است. استعداد بدون مهارت، الهام بدون دانش و خلاقیت بدون تکنیک، پتانسیل کمی را برای توسعه به خود اختصاص می‌دهند. از این رو این نهاد علمی، برای اکثر رشته‌های هنری و به طور خاص صنایع دستی، شایستگی‌هایی را در ساختاری متشکل از دانش و مهارت، شایستگی‌های عمومی و شایستگی‌های اساسی مورد بررسی قرار داده است. «بودکف^۶» و همکاران در مقاله‌ای به شکل‌گیری شایستگی‌های حرفه‌ای دانشجویان طراحی^۷ از طریق هنرهای بومی و صنایع دستی پرداخته‌اند (Budkeev, Kiryushina & Shokorova, 2016). مؤلفه‌های فرهنگ بومی ملی در شکل‌گیری طراحی اشیاء هنری و تداوم آن در توسعه حوزه‌های مختلف فرهنگ مادی و هنری نقش اساسی دارد. آموزش یکپارچه طراحان و ارتباطات درون‌گروهی رشته‌ها در برنامه درسی فرایند یادگیری را تغییر می‌دهد و آن را بیش از قبل مؤثر می‌کند. شکل‌گیری صلاحیت حرفه‌ای باید مبتنی بر آگاهی از قوانین کار در هنر و صنایع دستی جهانی، ملی و منطقه‌ای، ادراک هنری پیشرفته و ایجاد مهارت‌های عملی در برنامه‌ریزی تولیدات دارای ماهیت واقعی باشد. «لیندروز

علاوه بر دانشگاه بین‌المللی اسلامی^{۱۶}، اسناد و پژوهش‌های گروه توسعه مهارت^{۱۷} که به شایستگی‌ها در زمینه کلی صنایع دستی پرداخته‌اند مورد بررسی واقع شده است. در بخش آموزش عالی هند برای دستیابی به شایستگی‌ها، اسناد و پژوهش‌های دانشگاه دولتی هنر و صنایع دستی در کلکته^{۱۸}، و مؤسسه پژوهشی صنایع دستی با عنوان مرکز نوآوری طراحی و ابتکار صنایع دستی^{۱۹} در دانشگاه CEPT، مورد بررسی قرار گرفته‌اند. از کشور ترکیه برنامه درسی هنرهای سنتی ترکیه در دانشگاه مرمره^{۲۰} و دانشگاه هنرهای زیبا معمار سنان^{۲۱} مورد بررسی قرار گرفته‌اند. از کشور انگلیس علاوه بر دانشگاه هنر لندن^{۲۲} نگاهی نیز بر رویکردها و پژوهش‌های شورای صنایع دستی انگلستان^{۲۳} شده است. جدای از موارد ذکر شده که به پژوهش‌ها، اسناد و برنامه‌های درسی دانشگاه‌ها و مؤسسات مختلف پرداخته است، مقالاتی نیز مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند که به طور خاص به مباحثی مرتبط با شایستگی‌ها در صنایع دستی کشورهای مذکور پرداخته‌اند. در ارتباط با ایران، از آنجایی که تاکنون پژوهشی در شایستگی‌های مرتبط با این رشته صورت نگرفته است، برنامه درسی مصوب وزارت علوم در مقطع کارشناسی رشته صنایع دستی (۱۳۶۶) به عنوان مهمترین منبع و سند برای تحلیل شایستگی‌ها مورد انتخاب واقع شد. هم‌اکنون این برنامه درسی در تمامی دانشگاه‌هایی که در رشته صنایع دستی پذیرش دانشجوی دارند فعال بوده و مورد کاربرد است (جدول ۱).

یافته‌ها: تبیین شایستگی‌های حرفه‌ای صنایع دستی در نمونه‌های مطالعاتی

ایران: ریشه و آغاز آموزش رسمی صنایع دستی در ایران را باید در اواخر دوره قاجار و در سه مدرسه مهم «دارالفنون»، «صنایع مستظرفه» و «صنایع قدیمیه» جست. آغاز فعالیت مدرسه صنایع مستظرفه با ریاست، «کمال‌الملک» در سال ۱۲۸۹ ه.ش. نقطه عطفی در اعتلای هنرهای ملی و صنایع دستی ایران بود. هنرهای صناعی که در این مدرسه آموزش داده می‌شد، شامل: قالی‌بافی، زری‌دوزی، قلمدان‌سازی، جلدسازی، تذهیب، خاتم‌سازی، میناکاری، قلم‌زنی، فولادکوبی و طلاکوبی بوده است. در سال ۱۳۰۹ هجری شمسی نیز در راستای احیای هنرهای ملی ایران، هنرستان هنرهای زیبا تأسیس می‌شود (هوشیار، ۱۳۹۰، ۲۸۰). پس از انقلاب اسلامی، مهمترین تحولاتی که در آموزش عالی این رشته صورت می‌گیرد، تدوین و تصویب برنامه درسی کارشناسی رشته صنایع دستی در سال ۱۳۶۶ است. این مصوبه در گروه هنر و با هدف احیاء، تقویت و هدایت هنر، فرهنگ، و اخلاق اسلامی در حوزه صنایع دستی ایران تدوین شده و در پی حفظ تداوم هنرهای سنتی ایرانی بوده است (کفیلی، ۱۳۹۴، ۱۷۸). نکته حائز اهمیت در این باره، فعال بودن فعلی این برنامه درسی در دانشگاه‌های ایران است. از این رو بسیار

مقطع کارشناسی این رشته به عنوان مهمترین منبع و سند آموزشی، جهت تحلیل شایستگی‌ها مورد استفاده قرار گرفت. فرم گردآوری اطلاعات به عنوان اصلی‌ترین ابزار در جمع‌آوری داده به کار گرفته شد. با توجه به ماهیت پژوهش، تجزیه و تحلیل داده‌ها به صورت تحلیل محتوای کیفی در دو مرحله: ۱) شناخت رویکردهای کلی کشورها در آموزش صنایع دستی و شایستگی‌های اصلی و محوری آنها در صنایع دستی، و ۲) تبیین شایستگی‌های حرفه‌ای در ساختار سه مؤلفه دانش، مهارت و نگرش برای هر یک از کشورها صورت گرفته است. در گام بعدی، و با نگاهی تطبیقی به توصیف و ارزیابی رویکردهای کلی کشورهای مورد مطالعه، در ارتباط با شایستگی‌های صنایع دستی پرداخته شد و نهایتاً آن دسته از شایستگی‌ها که در بین اکثر کشورها مورد توجه قرار گرفته و از اهمیت بیشتری نیز برخوردار هستند، به عنوان شایستگی‌های مغفول در برنامه درسی آموزش عالی صنایع دستی ایران معرفی شدند.

معرفی نمونه‌های مطالعاتی

سه کشور مالزی، هند و ترکیه، هر کدام به نحوی اشتراکاتی را در زمینه‌های تاریخی، فرهنگی، اقتصادی و مذهبی با کشور ایران دارند. هند، مالزی و ایران به لحاظ موقعیت اقتصادی جز کشورهای در حال توسعه محسوب می‌شوند. مالزی و ترکیه دو کشور بزرگ با جمعیت غالب مسلمان هستند که از جنبه دینی با کشور ایران وجه مشترکی دارند. از منظر تاریخ هنر، هند و ترکیه در دوره‌های مختلف تاریخی، تأثیر و تأثراتی را از فرهنگ و هنر ایرانی داشته‌اند. به طور خاص، ترکیه به عنوان کشوری که قرابت تاریخی و هنری بسیاری با ایران دارد، به عنوان یکی از نمونه مطالعاتی انتخاب شد. کشور هند بخش قابل توجهی از اقتصاد و درآمد سرانه خود را از صنایع دستی و صادرات آن به دست می‌آورد و جزء موفق‌ترین کشورها در این زمینه محسوب می‌شود. از این رو تلاش‌های گسترده‌ای در راستای حفظ و تولید آن انجام داده است. در هر چهار کشور، صنایع دستی به عنوان یک مؤلفه هویتی و فرهنگی غنی باقی‌مانده از گذشته است که اهمیت فرهنگی-اقتصادی جدیدی را در شرایط کنونی برای این کشورها دارد. انگلیس نیز یک کشور توسعه‌یافته و از پیشگامان توسعه آموزش عالی و به کارگیری روش‌های متنوع آموزش در هنر و صنایع دستی است. شکل‌گیری و فعالیت جنبش‌های هنری و به خصوص مهمترین آن، جنبش هنر و صنایع دستی^{۱۵}، و حضور بنیان‌های فکری و فلسفی در ارتباط با هنر و هنرهای بومی و مسیر کنونی آن در این کشور، از نکات مهم در انتخاب این نمونه مطالعاتی بوده است. از طرفی اهمیت این کشور بر تولیدات صنایع دستی و فرهنگی خود و نحوه برخورد با هنر سنتی و چگونگی گسترش و ترویج آن نیز، ممکن است راهکارهایی را در روند بهبود هنرها در آموزش ارائه دهد. در ارتباط با مالزی؛

جدول ۱. نمونه‌های مطالعاتی و علل انتخاب به عنوان نمونه مطالعاتی. مأخذ: نگارندگان.

کشور	علل انتخاب به عنوان نمونه مطالعاتی	دانشگاه، مؤسسه یا گروه پژوهشی
ایران	دارای صنایع دستی غنی و یافتن راهکار توسعه آموزش عالی این رشته	برنامه درسی مصوب مقطع کارشناسی صنایع دستی
ترکیه	اشتراکات تاریخی، فرهنگی، هنری و مذهبی / توجه به سنت گذشته / اهمیت به توسعه و ترویج هنر و اقتصاد آن.	دانشگاه معمارسان / مرکز پژوهشی صنایع دستی سنتی و طراحی دانشگاه مرمره
مالزی	اهمیت به توسعه اقتصادی / کشور در حال توسعه / اشتراکات مذهبی	دانشگاه بین‌المللی اسلامی / گروه توسعه مهارت
هند	موفقیت در ترویج صنایع دستی و صادرات / حضور رویکردهای نوین در آموزش / اشتراکات تاریخی و هنری	دانشگاه دولتی هنر و صنایع دستی کلکته / مرکز نوآوری طراحی و ابتکار صنایع دستی دانشگاه CEPT
انگلیس	کشور توسعه یافته و اهمیت به تولیدات هنری و صنایع دستی / حضور جنبش‌ها و بنیان‌های فکری صنایع دستی / روش‌های نوین آموزشی در هنر و صنایع دستی.	دانشگاه هنر لندن / شورای صنایع دستی انگلستان

مسائل و مشکلاتی به کار می‌گیرد که از روند توسعه هنرهای سنتی جلوگیری می‌کند (Mimar Sinan Guzel Sanatlar Universitesi, 2019). بر این اساس، «حفظ و توسعه هنرهای سنتی با رویکردی علمی و تأکید بر نوآوری و اشتغال‌زایی و ارتقاء صلاحیت‌های غیر فنی»، از جمله محورهایی است که الگوی شایستگی‌های این رشته را شکل می‌دهد. مهم‌ترین شایستگی‌هایی که در بررسی‌ها شناسایی شد: دانش فرهنگ و زیبایی‌شناسی هنر کلاسیک، مهارت‌های فنی سنتی، تعامل در هنرهای سنتی، نوآوری و اشتغال، مستندسازی و تحقیق است (Ibid.) (جدول ۳).

مالزی: به عنوان یک کشور اسلامی در حال توسعه، علاوه بر تقویت اقتصاد ملی و بین‌المللی خود، زیرساخت‌های نظام آموزشی خود را مورد توجه قرار داده و در پی ترمیم، اصلاح و توسعه آنهاست. مالزی در صنایع دستی و تولیدات آن جز پیشروترین کشورهای آسیا بوده و در صدد تسلط بر بازارهای جهانی صنایع دستی است. صنایع دستی در مالزی از سال ۱۹۵۱ در راستای توسعه اقتصادی، مورد توجه جدی قرار گرفت و در سال ۱۹۸۰ به درجه‌ای از شکوفایی در تولیدات و گسترش آن در نقاط مختلف کشور رسید. وزارت توسعه ملی و روستایی^{۲۶} که اصلی‌ترین نهاد توسعه‌دهنده و حامی صنایع دستی در مالزی است، تاکنون نقش مهمی را در این فرایند داشته است (Redzuan & Aref, 2011). به طور کلی مراکز دولتی مالزی تأثیرگذاری مناسبی در فرایند کمی و کیفی آموزش صنایع دستی دارند. در کشور مالزی، سیاست‌های کلی در ارتباط با صنایع دستی، براساس جایگاه شغلی تبیین شده و شایستگی‌های هر شغل در ارتباط با صنایع دستی بیان شده است. به طور مثال چندین حوزه از قبیل: مدیریت و تأمین مواد خام صنایع دستی، تولید محصول صنایع دستی (که خود به زیرمجموعه‌های صنعتگر، طراح، سرپرست کارگاه و مدیر تولید تقسیم می‌شود)، ارزیابی کیفیت و بازاریابی شناسایی شده‌اند و متناسب با هر کدام از این بخش‌ها، مهارت

ضروری است پژوهش‌های مدونی در ارتباط با رویکرد این رشته و شایستگی‌های مورد نیاز صورت گیرد و برنامه درسی آن بازنگری شود. آنچه که از اهداف این رشته و کلیت برنامه درسی در ارتباط با شایستگی‌ها قابل شناسایی است: «تأکید بر دانش تاریخی هنر و فرهنگ ایرانی- اسلامی و مهارت‌های فنی در اکثر هنرهای دستی» است که به طور کلی نگاه جامعی در راستای پرورش کارشناسان این حوزه دارد. به بیانی دیگر «رویکرد فرهنگی و حفظ سنت‌های گذشته» از اهمیت بسیاری برخوردار است (جدول ۲).

ترکیه: «جان دیویی^{۲۴}» از سال ۱۹۲۴ در ترکیه و در طی چند ماه، سخنرانی‌هایی را در مورد آموزش و پرورش ارائه کرد و چندین گزارشی درباره سیستم آموزشی تهیه کرد. فلسفه پراگماتیسم^{۲۵} دیویی بر سیستم آموزش هنر در سطوح ابتدایی بسیار مؤثر افتاد و زمینه‌های بروز چنین رویکردی را در آموزش هنر معاصر نیز فراهم ساخت (Ozsoy, 2012). اما در ارتباط با هنرهای سنتی و آنچه که در شرایط کنونی آموزش عالی این کشور مشاهده می‌شود، رویکردهایی مبنی بر حفظ جایگاه سنت و روندهای تولید سنتی در دانشگاه‌ها مورد اهمیت واقع شده است. طبق بررسی‌هایی که در ارتباط با شایستگی‌های حرفه‌ای دانشجویان این رشته‌ها در دانشگاه مرمره و معمار سنان صورت گرفته است، اهمیت بسیاری به دانش، زیبایی‌شناسی و روش‌های تولید هنر به روش سنتی داده شده است. از طرفی، فرایند مطالعه و کاربرد این هنرها متناسب با شرایط امروزی، تربیت طراحان برای کارگاه‌ها و دیگر حوزه‌های کاربردی نیز مورد توجه واقع شده است. تعامل بین رشته‌های هنرهای سنتی نیز از جمله مواردی است که در آموزش این دانشگاه‌ها در رشته هنرهای سنتی دیده می‌شود. به طور مثال در هنر جلدسازی، علاوه بر دانش تاریخی و فنی، از روش‌های ساخت سنتی به دیدگاه‌هایی در ارتباط با کارکردهای مدرن این هنر نیز اشاره شده است. آموزش‌های رسمی این کشور، روش‌های تحقیق را برای حل

جدول ۲. شایستگی‌های حرفه‌ای دوره کارشناسی صنایع دستی ایران در سه مؤلفه دانش، مهارت و نگرش. مأخذ: نگارندگان، براساس تحلیل مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس دوره کارشناسی صنایع دستی، ۱۳۶۶.

مؤلفه دانشی	مؤلفه مهارتی	مؤلفه نگرشی
فرهنگ، تمدن و آثار هنری سرزمین‌های اسلامی/ تاریخ هنر در فرهنگ‌های مختلف/ شناخت هنرهای سنتی ایران/ شناخت نقوش مختلف در صنایع دستی/ دانش طراحی و ارتباط آن با روح و جسم انسان/ شناخت طرح اشیاء در تمدن اسلامی/ شناخت مواد سنتی در صنایع دستی/ تحول صنایع دستی در کشورهای دیگر/ شناخت رشته‌های هنری معاصر/ حکمت و زیبایی در هنر اسلامی.	مهارت نسبی فنی در اکثر هنرهای صناعی/ مهارت درک عناصر بصری/ مهارت طراحی ترسیمی/ مهارت عکاسی/ مهارت در ایده‌پردازی از طبیعت/ مهارت در ترسیم نقوش سنتی/ مهارت تحقیق در هنرها، هنرمندان و روش‌های ساخت هنرها در گذشته/ مهارت در ارائه تحقیق/ مهارت در شناخت و کاربرد مواد و ابزار/ مهارت در مرمت و نگهداری آثار هنری.	حفظ و گسترش دانش فرهنگی و هنرهای سنتی ایران/ ارج نهادن بر سنت و حفظ روش‌های تولید سنتی/ درک روح کلی هنرهای سنتی/ درک جایگاه صنایع دستی در زندگی امروز و ترویج آن.

متفاوت به جهت کشف و درک هویت بومی و ارزش‌های سنتی هند را شکل می‌دهد (هوشیار، ۱۳۹۰، ۷۴). دانشگاه علاوه بر حفظ سنت و یادگیری آن، روش‌هایی را برای ترویج صنایع دستی برگزیده است که با آنچه جامعه خارج از دانشگاه بدان مشغول هستند متمایز است. به طور کلی صنایع دستی در مراکز دانشگاهی، عملی فکورانه و تحقیق محور محسوب می‌شود و در بخش تولید و کار عملی نیز ارتباط بسیار گسترده‌ای را با مباحث طراحی^{۲۹} و طراحی داخلی یافته است. در مراکز آموزش عالی هدف آن است که علاوه بر ارج نهادن به هنر سنتی و مطالعه عمیق بر روی آن، روش‌های کاربرد آن را متناسب با شرایط امروزی مورد استفاده قرار دهند و به گونه‌ای در راستای توسعه آن اقدام کنند. از این رو تیم‌های تحقیقاتی دانشجویان و اساتید به طور پیوسته خارج از کلاس و در مراکز تولید سنتی حضور دارند و مراحل یادگیری و ایده‌پردازی در آن مکان‌ها صورت می‌گیرد. از طرفی، حضور پیوسته اساتید سنتی در دانشگاه‌ها و برگزاری کارگاه‌های پیشرفته در جهت ایده‌پردازی و اصلاح و به‌روزرسانی هنرها نیز جزء فرایندهای مهم آموزشی این رشته محسوب می‌شود. به طور کلی با خلق ایده‌هایی که در دانشگاه صورت می‌گیرد، صنعتگر نیز فرآیند بهینه‌ای را از طرح، مواد و کاربرد در هنر خود به کار می‌گیرد و سبب توسعه آن می‌شود که زیر بنای آن حاصل مطالعات علمی مراکز دانشگاهی است. شایستگی‌های صنایع دستی در آموزش عالی هند در صدد کشف ظرفیت واقعی صنایع دستی در محصولات نوآورانه در راستای توانمندسازی جامعه تولیدکننده است (Mehta & Katiyar, 2007). مهمترین ویژگی‌هایی که دانشجویان این رشته به عنوان شایستگی‌های ضروری دارند شامل: «دانش نظری و فنی هنر سنتی، دانش و مهارت طراحی، مطالعه میدانی و کمک به ایجاد اشتغال گسترده و نوآوری و کاربرد جدید بر مبنای فرهنگ و سنت» است (Thakkar & Shah, 2010)؛ (جدول ۵).

– انگلیس: صنایع دستی در متون آموزش عالی (رئوس مطالب و مشخصات برنامه) در درجه اول در رابطه با توسعه مهارت‌های

و شایستگی‌هایی تعریف شده است (Department of Skills Development, 2013). آموزش‌های رسمی در این کشور نیز با تفاوت‌هایی ساختاری به آموزش صنایع دستی با نگاهی مدرن می‌پردازند. در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی، عنوان هنر و طراحی^{۲۷} جایگزین واژه صنایع دستی شده که خود نشان از آن است که صنایع دستی در آموزش‌های رسمی، از روش سنتی آن فاصله دارد. در آموزش عالی، به صنایع دستی به عنوان یک هنر خلاق نگریده می‌شود و سعی بر تربیت دانشجویانی است که توانایی ایجاد فرصت‌های جدید در صنایع دستی را دارند. صنایع دستی در آموزش دانشگاهی به هنرهای کاربردی^{۲۸} نزدیک می‌شود و جنبه‌های نوآوری در آن مورد تأکید قرار می‌گیرد. مالزی به پیروی از برخی کشورهای پیشرفته، تمرکز بر «خلاقیت و نوآوری و اصلاح روش‌های تولید و ساخت در صنایع دستی» را سرمشق قرار داده و به زمینه‌های اقتصادی و کارآفرینی آن پرداخته است. بر این اساس، الگوی اصلی شایستگی‌های صنایع دستی در مالزی بر محور «کارآفرینی، اقتصاد و خلاقیت» استوار است و مهم‌ترین شایستگی‌های آن نیز شامل: دانش طراحی در هنرهای کاربردی و توسعه آن، مهارت‌های عملی، مهارت‌ها و مسئولیت‌های اجتماعی، ارزش، نگرش و حرفه‌ای بودن، ارتباطات، رهبری و مهارت‌های تیمی، حل مسئله و مهارت‌های علمی مدیریت اطلاعات و مهارت‌های یادگیری مادام‌العمر، مهارت‌های مدیریتی و کارآفرینی است (International Islamic University Malaysia, 2019).

– هند: در آموزش عالی این کشور، صنایع دستی نیز مورد استقبال و توجه جدی قرار گرفته است. آنچه که از فرایند کلی آموزش این رشته و با تحلیل شایستگی‌های این رشته در منابع می‌توان بیان داشت آن است که آموزش عالی و دانشگاه چشم‌انداز روشنی را برای تحقق اهداف خود در زمینه صنایع دستی تبیین کرده است. توجه به خلاقیت و نوآوری و محیط پیرامون با تکیه بر باورها، هویت و نیازهای فرهنگی و بومی جامعه، سیر آفرینش‌های هنری دانشجویان با رویکردی

جدول ۳. شایستگی‌های حرفه‌ای دوره کارشناسی صنایع دستی ترکیه در سه مؤلفه دانش، مهارت و نگرش. مأخذ: نگارندگان، براساس تحلیل برنامه درسی هنرهای سنتی ترکیه، 2107, Marmara University, 2016; Qualifications of the Traditional Art Curriculum of Cover Making of Mimar Sinan University, 2016.

مؤلفه دانشی	مؤلفه مهارتی	مؤلفه نگرشی
آگاهی از فرهنگ و زیبایی‌شناسی هنر کلاسیک در سطح تخصص/ دانش مشاوره در مورد هنرهای سنتی و مواد طراحی/ آگاهی از تعامل بین‌رشته‌ای مربوط به حوزه تخصصی در هنر و صنایع دستی/ دانش تاریخ هنر خاص حوزه هنری.	تسلط بر روش‌ها، تکنیک‌ها و فرایند طراحی/ توانایی تشخیص و ایجاد طرح‌های اصیل/ آگاهی از روش‌های تحقیق و مستندسازی/ مهارت ارزیابی رشته‌های فرعی در ارتباط با زمینه تخصصی/ مهارت تحلیل و تفسیر هنر و مشکلات احتمالی در آن زمینه/ مهارت تفکر انتقادی/ مهارت در حفاظت و مرمت صنایع دستی/ جمع‌آوری، تفسیر، کاربرد و انتقال داده‌های مربوط به زمینه تخصصی و اقدام مطابق با ارزش‌های اجتماعی، علمی، فرهنگی و اخلاقی.	گرایش به کسب دانش فرهنگی/ ارجح نهادن به سنت و گرایش به تحول و به‌روزرسانی آن/ گرایش به ترویج دانش صنایع دستی/ علاقمند به حل مشکلات موجود در صنایع دستی.

جدول ۴. شایستگی‌های حرفه‌ای دوره کارشناسی صنایع دستی مالزی در سه مؤلفه دانش، مهارت و نگرش. مأخذ: نگارندگان، Based on Applied Arts Curriculum, Analysis, International Islamic University of Malaysia, 2019; Skills Development Department Job Analysis Document, 2013.

مؤلفه دانشی	مؤلفه مهارتی	مؤلفه نگرشی
دانش شناخت مواد و کنترل کیفیت و عیب‌یابی/ شناخت سازمان‌های نظارتی/ دانش طراحی محصول و شناخت طرح‌های اصیل/ دانش در مورد عملکرد دستگاه‌ها و تجهیزات مختلف و جدیدترین فناوری/ دانش فرایندهای تولید اثر مطلوب/ دانش برنامه‌ریزی و سازماندهی در استفاده از نیروی انسانی منابع مالی/ دانش OSHA (قانون ایمنی و بهداشت حرفه‌ای)/ دانش استانداردهای کیفیت SIRIM/ دانش پایه در ریاضی/ دانش در مورد فرایند بسته‌بندی و تحویل محصول به مشتری/ دانش بازاریابی و مقررات گمرکی	- مهارت‌های فنی: مهارت شناخت مواد و آماده‌سازی/ مهارت تخصصی در زمینه تولید (استفاده از مواد، مهارت طراحی و تولید اثر، انتقال نقش، کار با ابزار و تجهیزات گوناگون)/ مهارت آزمایش و کنترل کیفیت/ مهارت شناخت منابع جدید مواد اولیه - مهارت‌های نرم: مهارت‌های بین‌فردی/ مهارت حل مسئله/ مهارت‌های ارتباطی و مذاکره مهارت‌های تحلیلی/ مهارت‌های نظارتی و مدیریتی/ تسلط به زبان انگلیسی/ کار با کامپیوتر/ توانایی برنامه‌ریزی برای طرح تولید	گرایش به توانمندی و کارآمدی و حفظ آن/ رویکرد مشتری‌مدار/ تفکر کارآفرین و راهبردی/ خلق سرمایه و ارزش‌آفرینی مالی/ حفظ و ایجاد کیفیت برتر در آثار/ تعامل محلی، ملی و بین‌المللی/ اعتقاد به یادگیری مداوم و پایدار/ در نظر گرفتن و رعایت حقوق ذینفعان از صنایع دستی.

بیان شده است که، سرامیک و شیشه، صرفاً یک مجموعه ثابت از مواد نیست، بلکه محلی برای گفتمان است، جایی که دغدغه‌های فرهنگی، اجتماعی، شخصی، تاریخی و زیبایی‌شناختی در آن متقاطع است. اعتقاد بر این است که فعالیت‌ها در این رشته، ریشه در داشتن یک هنر کاربردی دارد. در این «کاربرد» فرآیند، مهارت‌ها، درک مواد و توسعه ایده‌ها از طریق «ساختن» تعریف می‌شود (University of the Arts London, 2019). در حال حاضر، ۶۴ درصد از فعالان صنایع دستی در انگلستان دارای مدرک کارشناسی صنایع دستی هستند و این نشان از پیشرفت مراکز آموزش عالی صنایع دستی در انگلیس است (Burns et al., 2012, 195)؛ (جدول ۶).

برای درک و تفهیم رویکرد و محورهای شایستگی‌های صنایع دستی در کشورهای مختلف لازم است تطبیقی از محورهای کلی آنها صورت گیرد. آنچه که در متون بالا و مختص هریک از کشورها بیان شده است، به طریقی بررسی شده و با توجه به معنای ظاهری و درونی آنها مقوله‌هایی از متون استخراج شده است که کلیت رویکرد کشورها به شایستگی‌ها را نشان می‌دهد (جدول ۷). کشورهای مورد بررسی به تناسب شرایط آموزشی خود، روند و رویکرد آموزش صنایع دستی را مورد تحول اساسی قرار داده‌اند و محورهای «توسعه و کارآمدی» را در الویت فرایند

تخصصی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در حقیقت، تعداد کمی از دوره‌ها در دانشگاه‌های مختلف، علی‌رغم پیوندهای دیسیپلینی، ارتباط خود را با صنایع دستی (به مفهوم سنتی آن) ارتقاء می‌بخشند. به طور کلی در بیان مفهوم و جایگاه رشته صنایع دستی نیز، ترجیح داده می‌شود اصطلاحاتی از قبیل «طراحی»^{۳۰}، «طراح سازنده»^{۳۱}، «عمل خلاق»^{۳۲} و «ساختن»^{۳۳} به کار گرفته شود. به نظر می‌رسد، علی‌رغم سعی در تجدید حیات و کارآیی بخشیدن به آن در دانشگاه، یک حذف کلی از واژه و ذهنیت «صنایع دستی» به مفهوم سنتی آن، در جهت ارتقاء دوره‌ها در آموزش عالی وجود دارد. از طرفی درج عنوان صنایع دستی در کالاهای تولیدی این حوزه، نشان از ارزش فرهنگی و تجاری آن است (England, 2018, 6). به طور کلی و با توجه به ایدئولوژی‌های نهادی و رویکردهای آموزشی در انگلستان، موضوعات مشترکی که بر آنها تأکید وجود دارد عبارتند از: تسلط بر «تفکر از طریق ساختن»^{۳۴}، «روش‌نگرانه کردن روند صنایع دستی»^{۳۵}، پیشرفت مهارت‌های فنی ویژه، تأکید بر فناوری جدید همراه با تکنیک‌های سنتی و فرایندهای تولید و طراحی دیجیتال، توسعه مهارت‌های قابل انتقال، مهارت‌های ارتباطی و امکان برقراری ارتباط مؤثر ایده‌ها با مخاطب، مهمترین وجوه شایستگی‌ها را تشکیل می‌دهند (UK Crafts Council, 2014). به طور مثال در رویال کالج لندن

دانشجویان و همچنین تأکید بر شایستگی‌هایی است که نشان از ترکیب و کاربرد جدید صنایع دستی و فرآیند طراحی آن است. انگلیس نیز در آموزش این رشته، نگاهی بسیار خلاقانه و مدرن دارد و علاوه بر تغییرات گسترده در هنرهای دستی، بر وجه تمایز آن با محصولات ماشینی و تولید انبوه نیز تأکید بسیاری دارد. آموزش صنایع دستی در این کشور یک عنصر «مفهومی و کاربردی» است که هدف آن بیان برخی مسائل مربوط به جامعه توسط یک عضو فعال و آگاه جامعه است. علاوه بر این جایگاه کارآفرینی و کسب در آمد و رویکردهای مشتری‌مدار نیز در آموزش آن مهم تلقی می‌شود.

شایستگی‌های حرفه‌ای مغفول در برنامه درسی صنایع دستی ایران

شایستگی‌ها از جمله مؤلفه‌های توسعه‌دهنده و ضروری یک رشته، دانشگاه و نظام آموزشی محسوب می‌شود که مسیر ارتقای آنها را تبیین می‌کند و ضروری است به طور مدون مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرند. طبق بررسی‌های صورت گرفته، تمرکز آموزش عالی صنایع دستی ایران بر رویکردهای سنتی و مهارت‌های فنی به هنر و ترویج آن و برخورداری از دانشی تاریخی و فرهنگی در این حوزه است. به طور کلی می‌توان بیان داشت که نگاه آموزش عالی صنایع دستی ایران همچنان تأکیدش بر پرورش مهارت‌های فنی و هنری است که تا حدی اکثر هنرهای حوزه صنایع دستی را پوشش می‌دهد. عدم حضور شایستگی‌ها و توانایی‌هایی که متناسب با شرایط فعلی و در راستای گسترش صنایع دستی از منظر اجتماعی، اقتصادی و کارآفرینی باشد کاملاً واضح و آشکار است. فروغی‌نیا؛ سهرابی نصیر آبادی و محمدی (۱۳۹۸) اخیراً در پژوهشی بیان می‌دارند که، آموزش صنایع دستی در دانشگاه‌های ایران، نگرش فرهنگی و تربیت افرادی در خدمت فرهنگ، را در اولویت قرار داده است. به تازگی در ایران نیز پیروی از تحولات آموزشی و رویکردهای اقتصادی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مقطع متوسطه، مورد توجه قرار گرفته است که باید این نگرش، به مقاطع دانشگاه نیز تسری یابد تا علاوه بر توسعه

آموزشی قرار داده‌اند. با توجه به شایستگی‌های استخراج شده، ایران تأکیدی بر حفظ روش‌های سنتی در صنایع دستی را دارد که در بخش بعدی بیان می‌شود. ترکیه نیز تا حدی نگاه سنتی خود بر آموزش هنرها را حفظ کرده و علاوه بر این، همزمان بر «ارتقاء هنرهای سنتی و ضرورت استفاده از روش‌های علمی»، در زنده نگاه داشتن، «اشتغال، تولید و گسترش» در زیرشاخه‌های مختلف را تأکید می‌کند. بر این اساس شایستگی‌های مطرح شده در این کشور را می‌توان دارای قربت بیشتری با آنچه که در ایران مورد آموزش قرار می‌گیرد دانست. اما حضور شایستگی‌های ضروری و تأکید بر جنبه‌های «اقتصادی و کارآمدی»، آن را متمایز جلوه می‌دهد. کشور مالزی نیز طیف گسترده‌ای از دانش و مهارت‌ها را در صنایع دستی مدنظر قرار داده است. شایستگی‌هایی که نشان از رویکردی پیشرو به صنایع دستی دارد و دانش جامعی نسبت به این رشته را فراهم می‌کند. آنچه بیش از هر چیزی از شایستگی‌ها در این کشور استنباط می‌شود، تقویت و اهمیت رویکرد «کارآفرین محور و جنبه‌های اقتصادی» است. همراه شدن با شرایط مدرن و ایجاد فضای کسب و کار مدرن و تغییر جایگاه تولیدات سنتی به تولیدات به‌روز در آموزش این کشور ضروری اساسی دارد.

شایستگی‌ها در آموزش عالی هند بیانگر آن است که «حضور تحقیقات هدفمند در توسعه صنایع دستی» نقش بسیار اساسی دارد. جامعه دانشگاهی هند در آموزش صنایع دستی رویکردی را اتخاذ کرده است که با آنچه در خارج از دانشگاه‌ها و محیط‌های بزرگتر تولیدات صنایع دستی وجود دارد متفاوت است. هدف آموزش دانشگاهی تغییر در صنایع دستی هند اما با نگاهی علمی و کاملاً هدفمند است که حفظ جنبه‌های فرهنگی و بومی محصولات و ارج نهادن به آنها بسیار مطرح است. به طور کلی آموزش عالی هند هدف آینده خود را در «ارتباط بیشتر با جامعه تولیدکننده سنتی» می‌داند تا تغییرات متناسب با شرایط را در تولیدات آنها گسترش دهد. صنایع دستی در آموزش عالی هند کارکرد و ماهیتی متفاوت می‌یابد و ارتباط بیشتری را با طراحی داخلی برقرار می‌کند. مبین این نکته، نتایج حاصل از پروژه‌های

جدول ۵. شایستگی‌های حرفه‌ای دوره کارشناسی صنایع دستی هند در سه مؤلفه دانش، مهارت و نگرش. مأخذ: نگارندگان، براساس تحلیل اسناد منتشره مرکز Documents published by the Center for Design Innovation and Craft Initiative, 2019; Objectives of Pottery and Ceramics, Calcutta State University of Arts and crafts, 2019.

مؤلفه دانشی	مؤلفه مهارتی	مؤلفه نگرشی
دانش روان‌شناختی و درک نیازهای مصرف‌کننده/ دانش در زمینه اشکال مختلف هنرهای عامیانه/ دانش شیوه‌های تولید صنایع دستی، محصولات، مواد (از سنتی تا مدرن)، و فناوری مورد کاربرد/ دانش تجربی از مواد در رسیدن به محصولات جدید/ دانش اکولوژی، جامعه‌شناسی و مهارت‌های ساختاری برای درک بهتر صنایع دستی یک منطقه خاص/ دانش ارتباط بین صنایع دستی، فرهنگ و فناوری.	مهارت ترکیب صنایع دستی با سایر هنرها (از جمله طراحی داخلی و طراحی صنعتی). مهارت در شیوه‌های مختلف صنایع دستی. مهارت در تحقیق‌های و بازدیدهای میدانی. مهارت ارتباط با جامعه بزرگ تولیدکنندگان. مهارت در برنامه‌ریزی مطالعه و طرح‌ریزی. مهارت توسعه مهارت‌ها. فرآیند تفکر استراتژیک. مهارت خلاقیت و نوآوری.	درک اهداف عمیق در صنایع دستی. اهمیت به روند تفکر در مطالعه صنایع دستی/ یادگیری صنایع دستی فراتر از محیط کارگاه/ کسب تجربه و اصطلاحات از محیط‌های سنتی، فرهنگی و سبک زندگی استادکار. اعتقاد به یادگیری مداوم و پایدار. اهمیت و احترام به جامعه تولیدکننده صنایع دستی.

جدول ۶. شایستگی‌های حرفه‌ای دوره کارشناسی صنایع دستی انگلیس در سه مؤلفه دانش، مهارت و نگرش. مأخذ: نگارندگان، براساس Pottery and Ceramics Curriculum of London University of the Arts, 2019; UK Craft Council Documents, 2012, 2010.

مؤلفه دانشی	مؤلفه مهارتی	مؤلفه نگرشی
آگاهی از توسعه پایدار و تأثیر اکولوژیکی رشته/ تاریخ فرهنگی و اجتماعی/ تاریخ هنر و مباحث معاصر هنر/ اشیاء و آثار و مفاهیم وابسته به آنها/ سبک زندگی معاصر و اهمیت فرهنگی آن/ مطالعات انتقادی و تاریخی/ دانش در زمینه‌های بازار و اجتماع	<p>- مهارت فنی:</p> <p>مهارت طراحی و ساختن اشیاء منحصر/ مهارت در روش‌های سنتی تولید اثر و ارتقاء آن/ مهارت در ترکیب تفکر، خلاقیت و تکنیک در سطح پیشرفته/ توانایی در استفاده از مواد، فرایندها و محیط‌ها به منظور انتقال ایده‌ها به صورت عملی/ مهارت روش تحقیق پیشرفته و کاربرد آن در آثار/ طراحی دیجیتال/ شناخت نمونه‌های خارجی/ برگزاری نمایشگاه و مهارت در کار گروهی/ کاربرد فناوری جدید.</p> <p>- مهارت حرفه‌ای:</p> <p>هدایت مطالعات خود از طریق تعیین اهداف، مدیریت زمان و منابع به طور مؤثر/ مهارت سخنرانی و بحث در ارتباط با فرایند فکری و فنی اثر تولیدی/ توسعه مهارت‌های ارتباطی/ مهارت مشارکت در پروژه‌های صنعت از طریق مسابقات/ توانایی انجام پروژه‌های مشارکتی/ ارتقاء و توسعه مهارت‌ها/ مهارت در ارتباط‌دادن دانش نظری در اثر عملی/ مستندسازی کار خود/ مهارت بازاریابی و ارتباط با مشتری/ مهارت در هزینه و قیمت‌گذاری/ خوداندیشی و درک فرصت‌های موجود در اقتصاد خلاق.</p>	<p>هنردستی محلی برای گفتمان و دغدغه‌های فرهنگی، اجتماعی، شخصی، تاریخی و زیبایی‌شناختی است/ درک فرایند، مهارت‌ها، مواد و توسعه ایده‌ها از طریق «کاربرد» و «ساختن»/ آموزش رابطی خلاق برای بررسی و حل چالش‌های اجتماعی، فرهنگی و مادی است/ متفکر خلاق بودن و قادر به همکاری با یک صنعت جهانی/ عضو فعال، متفکر و مسئول یک جامعه/ ایجاد یک هویت خلاقانه یا زبان بصری و ابتکاری/ روشنفکرانه کردن روند صنایع دستی/ داشتن ویژگی‌های: رهبری، همت بلند، استقلال، ریسک‌پذیری، خلاقیت، اصالت و نوآوری/ درک هویت حرفه‌ای (من به عنوان یک حرفه‌ای چه کسی هستم؟)</p>

با تمرکز در سه مؤلفه دانش، مهارت و نگرش بیشترین کاربرد و فراوانی را در بین اکثر کشورهای مورد مطالعه داشته است. به نظر می‌رسد این مؤلفه‌ها جایگاه مهمی در عرصه آموزش صنایع دستی در کشورهای منتخب را دارند و توجه به آنها در راستای توسعه صنایع دستی و رویکردهای نوین آموزشی ضروری می‌کند. از این رو با تحلیل و دسته‌بندی شایستگی‌های تمامی کشورهای مورد مطالعه، نکات و مؤلفه‌های مشترک آنها به عنوان آنچه که در آموزش صنایع دستی ایران در مقطع کارشناسی مغفول واقع شده است شناسایی شده و در **جدول ۸** معرفی می‌شوند.

نتیجه‌گیری

تجربیات کشورهای مورد مطالعه بیانگر آن است که هر کدام، از زاویه‌ای به بحث شایستگی‌های حرفه‌ای در صنایع دستی می‌نگرند. با توجه به سؤال اول تحقیق، رویکردهای کلی به شایستگی را می‌توان برای هر یک از آنها بیان کرد: ایران با رویکردی فرهنگی و با معیارهایی همچون حفظ سنت و تأکید بر مهارت‌های فنی به آموزش این رشته می‌پردازد. ترکیه علاوه بر این نگاه، نیازهای اقتصادی و ارتقای سنت را نیز لحاظ کرده است. مالزی، رویکرد اقتصادی و کارآفرینی را در اولویت قرار داده است. هند بر پایه پژوهش و ارتباط مستمر با جامعه تولیدکننده سنتی، همزمان به رویکردهای فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی دست یافته است و انگلیس نیز با قراردادن صنایع دستی در زمره صنایع خلاق، مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی را به طور همزمان مورد تأکید قرار داده است. با این حال اشتراکات را نیز در برخی معیارهای کلی در میان کشورها می‌توان دید. اهمیت فرهنگی را می‌توان اصلی‌ترین وجه مشترک تمامی کشورهای مورد بررسی در بحث شایستگی قلمداد کرد. در سه کشور ایران،

دانش و مهارت‌های فنی تخصصی، دانشجو را در جهت ایجاد و توسعه اشتغالی متناسب با دانش و سلیقه روز، هدایت کند. توجه به ارتقای شایستگی‌های غیر فنی در برنامه کارشناسی رشته صنایع دستی، می‌تواند دستاوردهای مناسبی در پی داشته باشد (**فروغی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۸، ۳۶**). به طور کلی برنامه درسی فعلی تأکیدی بر شایستگی‌های غیر فنی و مهارت‌های ضروری کاربردی مورد نیاز در راستای حفظ و توسعه سنت‌های گذشته با روش‌های جدید نداشته و تنها بر یادگیری مهارت‌های فنی هنری و آن هم در سطح گسترده و پراکنده‌ای از هنرهای سنتی اشاره دارد.

با توجه به نتایج به دست آمده، می‌توان درجه‌ای از حرکت کشورهای مختلف به سمت تغییر و ایجاد رویکردهای نوین در آموزش صنایع دستی را با توجه به شایستگی‌ها ملاحظه کرد. ایران را می‌توان بیش از سایر کشورها پایبند به سنت‌های گذشته، حفظ و تکرار آنها دانست. ترکیه در مرحله بعدی علاوه بر حفظ سنت نگاهی متناسب با نیازهای زندگی امروزی در آموزش خود دارد. هند نیز سعی در ارتباط گسترده با جامعه تولیدکننده و ترویج رویکردهای مطالعاتی و تجربیات به‌روزشده مورد کاربرد در فضای آموزشی را در جامعه دارد. مالزی با توجه به حرکت رو به توسعه کشور، به صنایع دستی نیز نگاهی کاملاً اقتصادی و کارآفرینانه دارد و حضور دانش‌های مهم را در این امر دخیل می‌داند. انگلیس نیز، صنایع دستی را دارای ماهیتی فکورانه، علمی و کاربردی تلقی می‌کند که جنبه اقتصادی آن نیز دارای اهمیت است و صنایع دستی در این کشور جزء «صنایع خلاق»^{۳۴} محسوب شده و مؤلفه‌های گوناگون دانشی و مهارتی در این رویکرد حضور فعال دارند. با توجه به مطالب ذکر شده، و تحلیل داده‌ها، برخی از شایستگی‌ها

جدول ۷. تطبیق محورها و رویکردهای اصلی به شایستگی‌های حرفه‌ای در آموزش عالی کشورهای منتخب. مأخذ: نگارندگان.

کشور	محورهای اصلی شایستگی‌های حرفه‌ای
ایران	حفظ هنر سنتی و فرهنگ ایرانی-اسلامی، مهارت‌های فنی در هنرهای سنتی (نگرش فرهنگی)
ترکیه	حفظ و توسعه هنرهای سنتی، نوآوری و اشتغال‌زایی و ارتقاء صلاحیت‌های ضروری (نگرش فرهنگی، اقتصادی)
مالزی	کارآفرینی، اقتصاد و خلاقیت، مهارت‌ها و مسئولیت‌های اجتماعی و مهارت‌های ضروری (نگرش اقتصادی)
هند	کارآفرینی و اشتغال گسترده، نوآوری بر مبنای فرهنگ و سنت، توسعه مهارت‌های ضروری (نگرش فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی)
انگلیس	کارآفرینی، ساختن آگاهانه، مهارت‌های سنتی، فناوری جدید، توسعه مهارت‌های ضروری (نگرش فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی)

دارند و حضور آن را به عنوان یک مؤلفه بیانگر و مؤثر در اجتماع، مهم تلقی می‌کنند. براین اساس برای پاسخ به سؤال دوم پژوهش، که وجوه مغفول شایستگی‌ها در ایران را لحاظ کرده است، چنین می‌توان بیان داشت که علاوه بر تأکید برنامه درسی این رشته بر مهارت‌های فنی، دانش فرهنگی و تاریخی، که خود از اهمیت بسیاری برخوردار است و جزء نقاط قوت آن در آموزش دانشگاهی ایران محسوب می‌شود، لازم است شایستگی‌های ذکر شده در جدول ۸ نیز مورد توجه واقع شوند. در این جدول رویکردهای کارآفرینی، اقتصادی و اجتماعی در سه مؤلفه دانش، مهارت و نگرش تشریح شده است که به نوعی در برنامه درسی ایران مورد غفلت واقع شده است. نهایتاً آنکه صنایع دستی در شرایط فعلی علاوه بر مباحث فرهنگی و هویتی می‌تواند یک ظرفیت بسیار بالایی از منظر اقتصادی و کارآفرینی ایجاد کند. از این رو نیاز است تحولاتی در عرصه شایستگی‌ها و فرایند آموزش و یادگیری آن در آموزش عالی این رشته صورت گیرد. در مقایسه نتایج پژوهش حاضر با دستاوردهای پیشینه تحقیق چنین می‌توان بیان داشت که نتایج به دست آمده، مجموعه‌ای از تجربیات موفق چندین کشور با الگوهای متفاوت است که این امر بر رویکردهای فراملی آموزش صنایع دستی ایران نیز مؤثر است.

هند و ترکیه، آنچه که در ارتباط با حفظ ویژگی‌های سنت و نمودهای فرهنگی در صنایع دستی قابل ذکر است، به‌کارگیری روش‌های متفاوت آموزشی و مؤلفه‌های گوناگون دانشی و مهارتی است. تفاوت در روش، سبب عملکرد و نتیجه متفاوتی در این کشورها شده است که به طور کلی هند از جایگاه مناسب‌تری در این خصوص برخوردار است. با توجه به تعاریف و ظرفیت‌هایی که حوزه صنایع دستی برای هر یک از کشورها دارد، دومین مؤلفه و رویکرد را باید در نگاه اقتصادی و کارآفرینی آن دانست که در اکثر نمونه‌های مطالعاتی حضوری با اهمیت دارد. در ارتباط با مؤلفه اقتصاد و کارآفرینی و حضور آن در آموزش عالی نیز به وضوح قابل مشاهده است که تمامی کشورها به جز ایران این اصل را در شایستگی‌های این رشته به طور جدی مد نظر قرار داده‌اند. هند، مالزی، ترکیه و انگلیس، معیارهایی را برگزیده‌اند که سبب تقویت شایستگی‌های مورد نیاز در حوزه کارآفرینی و اقتصادی این رشته شده است. عدم حضور این وجه مهم در آموزش عالی صنایع دستی ایران، نقطه عطفی جهت ضرورت انجام پژوهش‌های مدون و رسیدن به الگوهای مناسب شایستگی در ترویج مؤلفه‌های کارآفرینی و اقتصادی در آموزش عالی این رشته است. همچنین سومین رویکرد مهم را باید بر جنبه‌های اجتماعی آن دانست. هند و انگلیس به جنبه‌های اجتماعی صنایع دستی توجه مناسبی

جدول ۸. شایستگی‌های حرفه‌ای مغفول در برنامه درسی دوره کارشناسی صنایع دستی ایران. مأخذ: نگارندگان.

مؤلفه دانشی	مؤلفه مهارتی	مؤلفه نگرشی
دانش مواد و کنترل کیفیت/ دانش طراحی محصول (توسعه محصول)/ دانش توسعه پایدار/ درک نیازهای مصرف‌کننده و حمایت از آن/ تعامل بین‌رشته‌ای در صنایع دستی/ آگاهی از سبک زندگی معاصر/ کارآفرینی، بازاریابی و شناخت ظرفیت‌های حوزه صنایع دستی/ آگاهی از ایمنی شغلی.	مهارت حل مسئله/ مهارت‌های ارتباطی و مذاکره/ مهارت تفکر خلاق و انتقادی/ مهارت خلاقیت و نوآوری/ مهارت در برنامه‌ریزی و ایجاد طرح تولید مطابق با خواسته مشتری/ طراحی سه‌بعدی کامپیوتری/ مهارت ارتباط با جامعه بزرگ تولیدکننده و کار مشترک با افراد متخصص/ مهارت استفاده از فناوری‌ها و تجهیزات در حوزه تخصصی/ مهارت در محاسبه هزینه و قیمت‌گذاری.	مشتری‌مداری/ اعتقاد به یادگیری مداوم و پایدار/ یادگیری از طریق ارتباط با دیگران/ اهمیت و احترام به جامعه تولیدکننده صنایع دستی/ روشنفکرانه کردن روند صنایع دستی/ درک جایگاه و هویت شغلی خود/ اعتقاد به اهداف توسعه پایدار فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و محیط زیست.

پی‌نوشت‌ها

۱/Competency .۲/Kein .۳/Yair, K .۴/England .۵/National Association of Schools of Art and Design .۶/Sergey Mikhailovich Budkeev .۷/Design .۸/Product Manufacturing .۹/Product Design .۱۰/Lindroos & Ketonen .۱۱/Production and Operations of a Handicrafts Business .۱۲/Maxwell .۱۳/European Network for Visual Literacy .۱۴/(International Islamic University Malaysia (IIUM) .۱۵/Movement Government College of Art And .۱۶/Department of Skills Development .۱۷/Design Innovation and Craft Resource Centre .۱۸/Craft, Calcutta .۱۹/Mimar Sinan Guzel Sanatlar Üniversitesi .۲۰/Marmara University .۲۱/Dwey .۲۲/UK Crafts Council .۲۳/University of the Arts London .۲۴/The Ministry of National and Rural Development .۲۵/Pragmatism Designer .۲۶/Design .۲۷/Design .۲۸/Applied Arts .۲۹/Art & Design Thinking through .۳۰/Making .۳۱/Creative Practice .۳۲/Maker Creative Industries .۳۳/Intellectualising the craft process .۳۴/making

فهرست منابع

• جامه بزرگ، مرضیه. (۱۳۹۱). شناسایی و اولویت‌بندی شایستگی‌های حرفه‌ای مورد نیاز هنرآموزان فنی و حرفه‌ای از منظر هنرآموزان، کادر مدیریتی و هنرجویان هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای شهر همدان با استفاده از مدل بورچیچ و تحلیل کوادرنات. پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، ایران.

• جمالی مهموئی، حمیدرضا. (۱۳۹۰). ارزیابی پژوهش: رویکردها، شیوه‌ها و چالش‌ها. رهیافت، ۲۱(۴۹)، ۳۹-۵۱.

• صادقی فسایی، سهیلا و عرفان‌منش، ایمان. (۱۳۹۴). مبانی روش‌شناختی پژوهش اسنادی در علوم اجتماعی. راهبرد فرهنگ، ۸(۲۹)، ۶۹-۹۱.

• فروغی‌نیا، مریم؛ سهرابی نصیرآبادی، مهین و محمدی، مهدی. (۱۳۹۸). مطالعه تطبیقی نظام آموزش رسمی صنایع دستی ایران و ترکیه با رویکرد «صنایع فرهنگی خلاق». دو فصلنامه مطالعات تطبیقی هنر، ۹(۱۷)، ۲۹-۴۳.

• کفیلی، نگار. (۱۳۹۴). مبانی آموزش سنتی و دانشگاهی سفال و سرامیک در ایران و ژاپن. پایان‌نامه دکتری، دانشکده هنرهای کاربردی، دانشگاه هنر، تهران.

• محمدپور، احمد. (۱۳۹۲). روش تحقیق کیفی، ضد روش ۲ (مراحل و رویه‌های علمی در روش‌شناسی کیفی). تهران: نشر جامعه‌شناسان.

• محمدی، مهدی؛ ناصری جهرمی، رضا و معینی شهرکی، هاجر. (۱۳۹۱). ارزیابی اثربخشی بیرونی برنامه درسی دوره مدیریت پروژه آموزشکده شرکت صنایع الکترونیک شیراز براساس مدل چشم‌شایستگی. فصلنامه آموزش مهندسی ایران، ۱۴(۵۳)، ۸۳-۱۱۷.

• مهدوی‌هزاوه، منصوره؛ ملکی، حسن؛ مهر محمدی، محمود و عباس‌پور، عباس. (۱۳۹۵). بررسی تطبیقی نظام برنامه درسی مبتنی بر شایستگی‌ها در برنامه تربیت معلم دوره ابتدایی کشورهای مالزی، هندوستان و ایران. فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران، ۱۱(۴۱)، ۳-۶۴.

• وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. (۱۳۶۶). مشخصات کلی برنامه و سرفصل دروس دوره کارشناسی صنایع دستی. مصوب یکصد و سومین جلسه شورای عالی برنامه ریزی، ایران.

• هدایتی، اکبر. (۱۳۹۵). طراحی و اعتباریابی الگوی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی برای دوره کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی درسی، رساله دکتری منتشر نشده، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی. دانشگاه علامه

طباطبایی، ایران.

• هوشیار، مهران. (۱۳۹۰). بررسی نظام آموزش عالی در رشته هنرهای صناعی ایران و پیشنهاد یک نظام نوین. رساله دکتری منتشر نشده، دانشکده هنر، دانشگاه شاهد، ایران.

• Atkinson, D. (2010). *Looking Awry at the Notion of Core Competences in Visual Art Education*. Retrieved from <http://www.unesco.org/culture/en/arteducation/pdf/fpdennisatkinson106.pdf>.

• Budkeev, S.M., Kiryushina, J. V. & Shokorova, L.V. (2016). Students-Designers' Professional Competencies Formation by Means of Folk Arts and Crafts. *International journal of environmental & science education*, 11(10), 3394-3405.

• Burns, J., Gibbon, C., Rosenberg, C. & Yair, K. (2012). *Craft in an Age of Change*. London: UK Crafts Council.

• Department of Skills Development. (2013). *Occupational analysis handicraft*. Retrieved from <https://portal.dsd.gov.my/jpkv4/images/analisis-bidang-pekerjaan-0a/0a%20handicraft%20souvenir%20230415.pdf>.

• England, L. (2017). *A pipeline problem: exploring policy disconnect in craft higher education*. Crafts Council. Retrieved from https://media.craftscouncil.org.uk/documents/18-07-18_England-L-A-pipeline-problem-2018.

• England, L. (2108). Crafting professionals – professional development and entrepreneurship in UK crafts higher education. *Making Futures*, (5), 1-9.

• Garber, E. (2012). Craft Education in Finland: Definitions, Rationales, and the Future. *International Journal of Art & Design Education*, 21(2), 132-146.

• Government College OF Art And Craft, Calcutta. (2019). *Undergraduate Programmes*. Retrieved from <https://gcac.edu.in/#>

• Haanstra, F. (2013). *Research into competency models in arts education*. European Network for Visual Literacy. Retrieved from <https://envil.eu/folkert-haanstra-research-into-competency-models-in-arts-education>.

• International Islamic University Malaysia (IIUM). (2019). *Bachelor of Applied Arts and Design. (B.AAD)*. Retrieved from <http://www.iium.edu.my/programme/show/bachelor-of-applied-arts-and-design-baad>.

• Kenzhebekov, B. T. (2004). Methodological approaches to the study of the expert professional competence development, *Vocational Education*, (5), 177-182.

• Lindroos, K. & Ketonen, H. (2013). *Requirements of the Further Qualification in Handicrafts*. Helsinki: Finnish National Board of Education.

• Mehta, sh. & Katiyar, V. S. (2007). *Design Education for Crafts Communities: a Global - Local Approach*. DEFSIA International Design Education Conference.

• Mimar sinan guzel sanatlar universitesi (MSGSU) (2019). *Cilt Sanatta Yeterlik Program Yeterliklikleri*. Retrieved from

https://www.msgsu.edu.tr/Assets/UserFiles/doc_bolum_icerik_guzsanfak/geleneksel/egitim/sanattayeterlik/cilt/cilt_sy_programi_yeterlilikleri.

- Marmara University. (2106). *Geleneksel Türk Sanatları - Halı Kilim Eski Kumaş Desenleri*. Retrieved from http://dosya.marmara.edu.tr/gsf/gt/2013/bolum%20dersleri/M_F-GELENEKSEL_TR.
- National Association of Schools of Art and Design. (2019). *Basic Competency Index for Undergraduate Degrees in Art and Design*. Retrieved from <https://nasad.arts-accredit.org/accreditation/standards-guidelines/basic-competency-index/>.
- Ozsoy, V. (2012). *History of art education in Turkey*. InSEA Newsletter, Vol. 4. Available at: <http://insea.org/publications/history-art-education-turkey>.
- Redzuan, M. & Aref, F. (2011). Constraints and potentials of handicraft industry in underdeveloped region of Malaysia. *African Journal of Business Management*, 5(2), 256-260.

- Thakkar, J. & Shah, I. (2010). *Role of Craft Education in Design Pedagogy. International Conference on "Art and Craft Education" at the Institute of Decorative and Applied Arts*. Russia: Saint-Petersburg.
- UK Crafts Council. (2014). *Education Literature Review*. Retrieved from https://www.craftscouncil.org.uk/documents/872/Education_literature_review_2011.
- University of the Arts London (UAL). (2019). *Ceramic Design Programme Specification*. Retrieved from https://www.arts.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0028/181765/10056-BA-Hons-Ceramic-Design-Programme-Specification-201920.
- Yair, K. (2011). *Craft and the Digital World*. Retrieved from Op. cit.
- Zimmaya, I. A. (2003). Key competencies - the result of a new paradigm of education. *Higher education today*, (5), 34-42.

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to the Bagh-e Nazar Journal. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

نحوه ارجاع به این مقاله:

نوروزی قره قشلاق، حسین؛ زکریایی کرمانی، ایمان و نصر اصفهانی، احمدرضا. (۱۴۰۰). بررسی تطبیقی شایستگی های حرفه ای صنایع دستی در چند کشور و تبیین وجوه مغفول آن در برنامه درسی دوره کارشناسی ایران. *باغ نظر*, ۱۸(۹۸), ۳۳-۴۴.

DOI: 10.22034/bagh.2021.239586.4605

URL: http://www.bagh-sj.com/article_122723.html

